

PROSVETA

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodna na Zdravstveno dravstvo (Izven Chicago) in Kanado \$6.00
na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolice
Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inosestavno \$11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year,
foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglaševanja po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih
članov se ne vračajo. Rokopisi listarne vsebine (črtice, povesti,
drame, pesmi itd.) se vrnejo polijateljju le v slučaju, če je priložil
poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Atomsko letalo prihaja!

V letalstvu se obeta nova revolucija, ki se bo po svoji epohalnosti uvrstila med največje iznajdbe vseh časov. Ta iznajdba bo, kadar se uresniči, nov atomsko-gonilni stroj.

Kakor je razvidno iz predavanja Davida M. Poolea pred baltimorsko zvezo avtomotivnih inženirjev, so ameriški atomski znanstveniki že na sledu tej veliki iznajdbi, ki bo zrevolucionirala ne le vse letalstvo, marveč zna zrevolucionirati tudi vse železniško in plovno transportacijo. Sigurno bo zrevolucionirala tudi vojno.

David M. Poole, ki je član inženirskega štaba v atomski tovarni Oak Ridge, Tenn., in načelnik skupine inženirjev, ki se bavijo s termodinamiko (problemi vročine), je pred baltimorskimi avtomotivnimi inženirji izjavil, da je v teoriji stroj za pogajanje letal z atomsko silo že gotov 99%.

On je dejal, da so atomski znanstveniki že rešili vse teoretične probleme atomskega stroja. Zdej je odvisno od inženirjev, da v praksi skonstruirajo ta stroj. Kadar se jim to posreči, in posrečiti se jim zna v nekaj letih, tedaj bodo lahko skonstruirali tudi atomske stroje za pogon ladij in železnice.

Največje svojstvo tega stroja bo v tem, je rekel Poole, da bo atomska energija lahko gonila atomsko letalo brez prestanka na vsako daljavo. Atomsko letalo bo lahko brez prestanka prevozilo okrog sveta ne samo enkrat, marveč tolikokrat, dokler bo letalo vzdržalo.

In tukaj se obeta tudi vsa revolucija z ozirom na vojno. Atomsko letalo bodo lahko ponesla atomske bombe ali smrtonosne bakterije in pline kamor koli. Daljša potem ne bo več noben faktor. In temu namenu je danes tudi posvečeno glavno delo atomskih znanstvenikov in inženirjev!

Poole je dejal, da je danes največja hiba superbombnikov, zgrajenih po vojni, v tem, ker morajo nositi velikansko količino gasolina ali kurilnega olja za jetne (jet) stroje. Zato je njih tovarna kapaciteta zelo omejena, ali pa je omejena daljšava. Jetna letala danes namreč lahko letijo čez 700 milj na uro, toda v zraku ne morejo dolgo ostati, ker svojo zalogo gorivnega olja hitro porabijo. Če pa na primer superbombnik ali supertransportno letalo vzame s sabo 50 ton ali še več gasolina, je pa njegova kapaciteta omejena.

Na drugi strani bo iznajdba atomskega letalskega stroja rešila ta problem. Na eni strani so atomski znanstveniki že v veliki meri rešili problem zaščitne stene, ki drži nazaj smrtonosne atomske žarke. Pri atomskih "pečeh" sicer delajo za debelimi konkritnimi stenami, toda znanstveniki so že iznašli veliko lažji material, ki ne propušta atomskih žarkov. Na drugi strani pa bo na primer funt atomske energije dal toliko pogonske sile kakor dva milijona funtov gasolina. Torej čeprav bo protektivna stena še vedno težka, bo vseeno veliko lažja kakor pa maksimalni tovar gasolina ali kurilnega olja, ki je potreben za maksimalno distanco letala.

Z drugo besedo: ta iznajdba bo še bolj poudarila absolutno potrebo učinkovite kontrole atomske energije in prepoved atomskih bomb, ako svet ne bo hotel napraviti samomora v novi vojni.

Deportacijska manija

Bili so časi, ko so bila vrata te dežele na široko odprta naseljevanju. Od odkritja Amerike do zaključka prve svetovne vojne ta dežela sploh ni imela nobenih omejitev za naseljevanje. Vse kar je bilo potrebno, da je inozemec prišel v to deželo, je bilo to, da je zadostil nekaterim manjšim predpisom naseljeniških oblasti in vrata Amerike so mu bila naširoko odprta. Povedati si moraj, da si dobrega moralnega značaja, da nisi bigamist in da imaš par dolarjev v žepu za prvo silo in bil si sprejet.

To je bilo davno, predno smo šli v "vojno za demokracijo". Danes je drugače. Danes niso le vrata te dežele zaprta vsem razen onim "brezdomcem", ki dobe vatikansko potrdilo, da se "dobri demokrati", čeprav so pred nekaj leti morda kolaborirali s Hitlerjem in Mussolinijem, marveč korak za korakom izhlapevajo tudi demokracija in v deželi se širijo podobne ideologije in misli in razpoloženja, kakor so se širila v Evropi v dobi, ko sta jo začela objemati fašizem in hitlerizem. Če bomo še nekaj let nadaljevali po tej poti, se tudi v Ameriki znamo znajti tam, kjer se je znašla Evropa pred desetimi, petnajstimi leti: na robu fašizma.

Sicer je več znamenj, da se že nahajamo na pragu, vsaj pa pred pragom fašizma. Eno teh znamenj je gonja, katero je pričel justnični departament proti bolj radikalnim nedržavljanom, ki so v tej deželi že dolga leta; med njimi je tudi več očetov sinov, ki so se borili v zadnji vojni za Strica Sama.

Ravno zadnje dni se je pred naseljeniškim komisarjem v Chicagu vršila deportacijska obravnava proti dvema Čikažankama litvinske narodnosti. Obtoženi sta, da sta bili članici neke organizacije, "ki se ogreva za nasilen prevrat vlade". Justnični departament je iz Detroita pripeljal tujdirva komunistična janičarja, da mu pomagata v tem procesu. Ena teh žensk priznava, da je bila pred več leti nekaj mesecev članica komunistične stranke "radi biznisa" — imela je salun — "toda za komunizem se ni brigala". Druga Litvinka, ki dela v neki tovarni in je aktivna v uniji, pa pravi, da ni bila nikdar komunistka.

V New Yorku je justnični departament nedavno prijel nekega Benjamina Saltzmana, čigar sin je bil ubit v zadnji vojni na bojišču. Ima še dva druga sinova. Državljanstvo je iskal že pred leti, a ga ni mogel dobiti. To je sploh povest vseh teh "nevarnih" ljudi, ki so bili v zadnjih par letih prijeti za deportacijo. Iskali so državljanstvo, a ga niso mogli dobiti, ker jih je imel justnični departament na črni listi.

S pota

Te vrstice pišem na dan 15. oktobra. Kljub temu, da živim v Duluthu in da je mrzla klima v tukajšnjih krajih, pa imamo sedaj že več tednov lepo in gorko vreme, več toplih kot mrzlih dni.

Prijela mi je želja po potovanju po okolici. Napotil sem se v Ely, da izpolnim obljubo, ki sem jo dal Luki Vrhovniku, da ga ob priliki obiščem. Kakor sem poročal, je bil Vrhovnik v bolnišnici, katero pa je zapustil že 1. oktobra. V bolnišnici je bil od aprila meseca naprej, kjer se je moral podvreči raznim operacijam. Br. Vrhovnika zato omenjam, ker ga mnogi poznajo z mnogih konvencij SNPJ. Sedaj se mu zdravje izboljšuje. V oskrbi ga ima izučena bolničarka.

Pred odhodom iz Elyja sem obiskal v bolnišnici člana SNPJ Terana. On je nenadoma izgubil zavest in se zgrudil. Ko sem ga obiskal in zdramil, me je sicer pogledal, a govoriti ni mogel.

Ustavil sem se tudi v Evelethu in zvedel marsikaj novega, tudi o zborovanju Minnesotske slovenske zveze. Po radiu je govoril kongresnik Blatnik, na banketu pa tudi mnogi drugi.

V bolnišnici v Hibbingu sem obiskal Anton Pogorelca, ki ima farmo v bližnjem Balkanu. V tem kraju je tudi več drugih slovenskih farmarjev. Tam je bila tudi farmarica mrs. Virant, ki je tudi iz Balkana.

V Chisholmu sem se ustavil le za kratek čas. Tamkajšnji Slovenski narodni dom je jako moderen.

Pišem le o bolnikih. Veseli me, da je br. Vider že ozdravel. Pred kratkim pa sem čital v bolnišnično pomožni urednik Prosvete Anton Slabe. Tudi njega dobro poznam in želim, da se mu zdravlje kmalu povrne.

Matija Pogorelec.

Netopirji

Cleveland, O. — Netopirja bolje poznamo pod imenom pol misl pol tič. Ta živalca se skrivajo podnevi po raznih luknjah in temnih prostorih, ko pa se stori mrak, prične letati na svo moč in loviti mušice. Netopirjem so podobni rovtarski fajmoštri in drugi katoliški stebri s škofom Rožmanom na čelu.

Kaj je boljše kot čašica vina, žganja ali piva, povrhu pa še dober prigrizek? Prijetno je jesti in piti, poleg pa delati načrte za spletakarje in laži. Veliki stebri Jaka je nekega večera povabil te netopirje na svoj dom — na lov na mušice. Na povabilo so se odzvali vsi povabljeni, med njimi tudi neki bistroumni slovenski pisarki akrobati, kateri pravi, da so se ljudje spremenili, ne on. Tam so lovili komuniste kot v času španske inkvizicije, povrhu pa še sežigali coprice.

Jaka je kuril, toda ne z ognjem, ampak z žganjem. Lahko si mislimo, koliko komunistov so požgali! Ne samo vse komuniste, ampak tudi sopotnike! Za svojo delo so pa prejeli blagoslov od samega prežviženega škofa Rožmana.

A. Š. se je med temi netopirji vrtil kot vešča, ki išče luči, pa vedno ostane v temi. Mogoče se je spomnil na tiste čase, ko je kot urednik E. silovito udihal in klestil po netopirjih, miših in zajedalcih slovenskega

Koliko teh ljudi je justnični departament že naložil, nam ni znano. Ameriški odbor za protekcijo tujerodcev, ustanovljen pred 15 leti, pravi, da brani čez 60 tih "garjevih ovc" pred deportacijo. In med temi garjevimi ovci je tudi George Pirinski, tajnik Ameriškega slovenskega kongresa. Njega je justnični departament demonstrativno aretirjal v Chicagu na predvečer konvencije ASK. On sicer živi v New Yorku, toda strategija justničnega departamenta je zahtevala, da ga prime v Chicagu tik pred konvencijo ASK, da s tem zastraši delegate. Ampak tega namena ni dosegel, kar je pričala konvencija ASK. George je v Ameriki že čez 25 let, bil silno patrioten v zadnji vojni, zdaj pa je Ameriki postal — "nevaren".

Vladna kolesa se res čudno vrtijo. Na eni strani se ukvarja z deportacijo delavskih agitatorjev in organizatorjev, na drugi strani pa je zadnjih par let dala azil že marsikateremu klerofašistu in Hitlerjevemu kolaboratorju v zadnji vojni. Oboje dela v imenu — "demokracije".

naroda, zdaj pa pije bratovščino z njimi. Vem, da je bil silno ginjen, ker so ga prevrženi malo pohvalili za njegovo spreobrnitev iz hudega leva v ponižnega kučka, ki sedaj mirno gleda in miga z repkom. Mogoče se je tudi spomnil na tiste čase, ko je iskal značaj, a ga ni mogel najti, zdaj pa je gotovo, da ga ne bo nikdar več našel! Pa kaj značaj! Kruhek — to šteje! In kaj zato, če delaš krivico narodu! Saj tudi netopirji delajo krivico, pa vzlic temu žive.

Kako se je Š. poslovil iz te netopirske družbe, ve samo on sam. Sam sebi pa si predstavljaj, da tako kot puhla repa. Najbrže so mu dali trobento Arhangela, da bo trobil neslanosti iz puble repe.

Časi se spreminjajo in z njimi ljudje. Nekeč so krolali mladi in zdravi fantje, danes pa stari netopirji, rovtarski fajmoštri, norijo kot slepci in mislijo, da jim je vse dovoljeno, ker so "poslanci" od samega Boga.

Danes se piše nova zgodovina. Vzelo je tisoče let, predno je človek spoznal, da ga Bog kar naprej tepe, zato pa je zavrgel božjo pomoč in šel na delo, da si s svojimi rokami ustvari boljše in lepše življenje, torej brez kakšnega nevidnega Boga in črnih netopirjev.

John Filipič.

O izvoru balincanja

Cleveland, O. — V magazinu tukajšnjega časopisa Plain Dealerja smo videli slike o "Boccia", ali balincanju. Oni smatrajo, da ta igra dostikrat povzroča glasni prepir, kar je resnica. Ma strela!

Prva slika kaže gledalce, ki poslušajo igralce-preprače, katera "boccia" (krogla) je najbližja "paline" (balinčka). Ta slika je posneta v "mali Italiji", to je v sosesčini Mayfield ave. Neki Pompey Ramacciatti meri, kako bo zadel "palino", nato pa sledi pregovarjanje. Reporter, ki vse to opazuje, ne more ugotoviti, kdo je dobil igro.

A bogami, i bračo Hrvati so na sliki! Balinajo in merijo kdo je bliže male krogle na njih balinšču na 6314 St. Clair ave. Samo oni ne rečejo krogli "boccia", ampak balina. Na sliki je

Mislím, da so naši slovenski volivci bolj razumni, posebno starejši, zato se ne bodo dali zapeljati donečim obljubam, ampak bodo gledali, kaj vse so nam dali demokrati in republikanci, potem bodo pa volili po prepričanju.

Podpisani ne pride v dotiki z mnogimi Slovenci. Vem pa, da so razodni in bodo pravilno volili.

Barbič se je spet zaletel v temo, ko pa ne vidi izhoda za svojo zmožo, stresa svojo jezo nad uredniki. Ako je resnica, kar on trdi, ne bi bil njegov dopis nikdar prioben. To vem dobro,

tudi naš primorski rojak, igralec v Slovenskem delavskem domu, ko poteguje male barvane kroglice, da se določi, s kom bo kdo igral, ali kdo bo njegov partner.

Mene je zanimal v prvi vrsti izvor te igre. Ko sem pred 21 leti zapisal, da je igra balincanja italijanskega izvora, se je oglašil neki Kraševac in trdil, da je kraševska iznajdba. Ker nisem športnik, so mi take igre španska vas in nisem šel raziskovat, kdo je bil prvi, ki je zmagal pri balincanju.

Poročevalec Plain Dealerja piše, da so poznali to igro že rimski cesarji in da se je udeleževal te igre tudi Neron in da ni šamo igrali gošali, ko je gorel Rim. Torej je treba sedaj rešiti, ali je bil poprej rojen Kraševac ali Neron in ostali rimski cesarji, ki so "palinili"?

Zadnji mesec pa smo v Clevelandu poslušali bolj važna vprašanja, četudi neradi, namreč kdo bo zmagal v žogometni tekmi. Nihče pa se ni brigal ne za Deweyja, ne Trumana in ne Wallacea!

Frank Barbič.

Pred volitvami

Rockwood, Pa. — Ze spomladi sem zapisal, da se bodo demokrati in republikanci poslužili vseh političnih trikov, samo da oblatijo tretjo stranko in jo pokažejo kot neameriško in nepotrebno za ameriško delovno ljudstvo.

To sedaj so se drli, da bodo kandidatje progresivne stranke samo omogočili zmožo republikancem in da bodo radi tega mnogi dobri demokrati izgubili svoje stolčke. Ker je med demokrati nekaj v resnici dobrih kongresnikov, je progresivna stranka odpojkale svoje kandidate in tako indorsirala omenjene kandidate. Ker pa so progresivno stranko barvali tako rdeče, se bo ta barva sedaj prijel tudi njih. — To umazano godljo, katero so skuhali za tretjo stranko, so sedaj pograbil republikanci in jo servirajo demokratom.

To je popolnoma pravilno. Tisti, ki drugim jamo kopoljejo, najprej sami vanjo padejo. Demokratska stranka od Trumana dol do navadnega volivca popolnoma sliči republikanski stranki.

Mislím, da so naši slovenski volivci bolj razumni, posebno starejši, zato se ne bodo dali zapeljati donečim obljubam, ampak bodo gledali, kaj vse so nam dali demokrati in republikanci, potem bodo pa volili po prepričanju.

Podpisani ne pride v dotiki z mnogimi Slovenci. Vem pa, da so razodni in bodo pravilno volili.

Barbič se je spet zaletel v temo, ko pa ne vidi izhoda za svojo zmožo, stresa svojo jezo nad uredniki. Ako je resnica, kar on trdi, ne bi bil njegov dopis nikdar prioben. To vem dobro,

Ameriški žurnalist poroča iz Jugoslavije

IV.

Uspeh povojne obnove ustvarja upanje v bodočnost

(GEORGE SELDES, danes najbrže največji in najuspešnejši ameriški debunkar fašizma, zaenot pa neizprosen razgaljevalec ameriških častniških lordov, korumpiranih kongresnikov in drugih ljudskih zajedalcev, sedaj potuje po Jugoslaviji in študira tamkajšnje razmere. Tu objavljamo njegovo zanimivo poročilo, ki ga je poslal iz Beograda. G. Seldes je znan tudi mnogim Slovincem, ki so naročeni na njegov debunkarski tednik "In fact". Spisal je tudi že mnogo knjig, zlasti pa je zaslovel s knjigo "Squidist Caesar", v kateri je pred mnogimi leti razkrinkal tedaj mogočnega Mussolinija. — MILAN MEDVESEK.)

Jugoslavija je danes dežela mnogih gesel, zlasti pogostoma se slišijo Titove besede "mi bomo spremenili lice dežele". Jugoslavlani so prepričani, da bodo to uresničili z načrtnim gospodarstvom, kar je nasprotje "svobodnega podjetništva", v katerem je glavni smoter dobiček in ne blagostanje ljudstva, v katerem je le malo planiranja, razen za grabljenje denarja. Jugoslovanska vlada stremi preobraziti duh in značaj svojega ljudstva in ga vskliditi z današnjim družbenim redom dežele. Jugoslavlani so mnenja, da o samosvojitve ljudstva temelji v prvi vrsti na gospodarski osamosvojitvi, zato polagajo tako važnost na njih prvi pletetni nakajti za časa prejšnjega urednika: moji dopisi niso bili priobčeni, ali pa se jih je držal uredniški komentar, kateri je bil šestkrat daljši kot dopis sam. Prav tako se je dogajalo za časa Zavernika.

Kdor je čital odlok NLRB, bo moral voliti za Wallacea, kajti drugače bodo od zdaj naprej vse stavke izgubljene. Ta odlok se glasi, da delodajalec lahko nadomesti stavkarje z drugimi delavci. Torej v tem primeru zopet vidimo, kako daleč smo prišli. Če se nekaj ne prekune, bomo izgubili ne samo civilne svobodine, ampak tudi unijske. Še enkrat kličem vsem Slovincem, pojdite na volišče in volite za Henryja Wallacea!

Frank Dormish.

Iz Libraryja
Library, Pa. — Poletje je za nami in sedaj imamo že hladne dni in noči, vendar pa tukaj do sedaj še nismo imeli slane. Kmalu pride starka zima, katero nihče ne ljubi, in bomo imeli več časa za pisanje.

Večkrat me kdo vpraša, zakaj se bolj pogostoma ne oglašim v Prosveti, toda kadar ima človek šest križev na hrbtu, potem ne kako otopi in postane nevrozen. Naj omenim, da imamo v Slovenskem domu v Libraryju sedaj krasno novo kegljišče. Sicer pa je to že mnogim znano. Sedaj se lepo zabavamo mladi in stari. Vabimo tudi iz drugih naselbin, da nas obišče in vam bomo dobro postregli s pijačo in jedajo.

Zelim tudi naznaniti, da bo gospodinjinski klub priredil veselico dne 13. novembra. Vsi dobrodošli! Za ples bo igral Frank Klemenčič in njegov orkester. Ta orkester igra celo lepo polke in valčke, pa tudi "zibenički" bomo zaplesali, če ga bomo že znali. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete!

Uršula Klobčar.

Poizvedovanje Rdečega križa

Chicago. — Sorodniki iz Jugoslavije poizvedujejo za Martinom Ivanškom. Ako bi kdo vedel zanj, naj javi Rdečemu križu, 529 S. Wabash ave., Chicago, 3. tll., telefon Wabash 2-7850, priključek 397.

Rdeči križ.
(Dalje prihodnjici)

Statistika kaže, da se je življenjski standard dvignil za 7%

V svrhu natančnejših informacij navajam tu odgovor, ki ga je dal na zasedanju narodne skupščine 23. aprila Boris Kidrič, predsednik Zvezne načrtne komisije:

"Tisti, ki ne žele ničesar dosegati našemu delovnemu ljudstvu, bodo prevarani v svojih poboznih željah, češ da bo zvišanje budžeta na račun življenjske ravni delovnega ljudstva.

Ob koncu tega leta, s povprečno letino in izpolnitvijo osnovnih pogojev industrijskega produkcijskega načrta, bomo dosegli povprečni življenjski standard do točke 107 v primeri s 100 za l. 1939 in v primeri s 54 za l. 1945, 79 za l. 1946 in 86 za l. 1947."

Z drugimi besedami: življenjska raven v Jugoslaviji je letos dosegla predvojno višino, nato pa se dvignila za 7% višje kot je bila l. 1939. Največ so pridobili mali kmetje in industrijski delavci. Na drugi strani pa so bogataši izgubili.

Državni dohodki v letu 1948 so preračunani na nekaj manj kot 192 milijard dinarjev v primeri s 132 milijardami v l. 1947, torej povečanje za 44%. Kidričevo poročilo kaže, da so glavne industrije že leta 1947 presegle predvojno produkcijo (l. 1939).

Ljudje delajo s tako navdušenostjo kot so se bojevali v vojni

Čitatelj bo najbrže s težavo dojel, kaj pomenijo te številke ljudem v deželi, kateri so bili l. 1945 popolnoma brez hrane, živine, tovarov, avtomobilov, vlakov, mostov in brez vseh bistvenih potrebščin za življenje. Ostalo jim ni ničesar drugega kot ime hrabrega in bojevitega naroda, ime, ki so si ga zaslužili že v prvi svetovni vojni in na novo v drugi, v kateri so vodili največjo gerilsko borbo proti nacifašizmu in nato boj za osvobodjenje domovine.

Ta junaki duh se je obrnil iz patriotske vojne v patriotsko delo. Po vojni so dobili nalogo obnoviti ruševine, tovarne in polja in te naloge so se lotili s prav tako ognjevitim duhom kot so se bojevali proti sovražniku v času okupacije. Glavno delo so izvršili pristaji Ljudske fronte, sedem milijonov po številu. Med delom so zanosno prepevali partizanske in narodne pesmi.

Glavno zaslugu za vse to si je stekel maršal Tito, kateri je vodil ljudstvo do zmage in kogar danes vsi ljubijo in spoštujejo, ne oziraje se na politične prepričanje. Tita smatrajo za očeta jugoslovanske republike, za jugoslovanskega Georgea Washingtona, prav tako kot Čehoslovaki smatrajo Tomaza Masaryka za očeta njih republike.

SKVARJEN DAN

Pred dvajsetimi leti je umrl znameniti srbski pisatelj Bora Stanković, ki ga Slovenci poznamo po prevodu njegovega mojstrskega romana "Nečista kri" — delo bomo v kratkem videli tudi v filmu. Rodil se je v Vranju leta 1878, dve leti prej, preden je bilo Vranje osvobodeno izpod turške oblasti in priključeno Srbiji. Otroška leta je preživel kot sirota v patriarhalni, nekoč premožni hiši, kjer so se mu močno vtisnili v spomin starinski običaji, propadanje meščanskih družin, konec lažnega razkošja, verske morale in vsega, kar je še preostalo iz turških časov. Književno delo Bore Stankovića je prepleteno z nešteti spomini na staro Vranje in je polno tegobnih prizorov pa tudi čudovitih poezijskih. Njegovo zbrano delo je izšlo leta 1928 v Beogradu. Naslednja črtica je iz zbirke "Iz mojega kraja".

Visok, svetel, postaven fant z debelimi, zabuhlimi licem, toda z mehkiimi plavimi lasmi kakor dete.

Bil je edinec. Ko je mati umrla, se oče bojda zaradi njega ni hotel drugič oženiti. Sam ga je kopal, sam oblačil in ga je, kakor vsak pek, redil s samim mehkim kruhom, kakor so govorili: z belim pecivom in mlekom, in je delal z njim v tej svoji nizki majhni pekarni, ki je resda bila osamljena, na koncu mesta, a je vendar moral mimo nje, kdor koli je hotel stopiti v mesto. Zlasti kmetje in popotniki ljudje. Oče je bil že ostareel, zgrbljen, pa vedno mrkega obraza, z dolgimi, nasukljanimi in spuščeniimi brki. Nikoli ni z nikomero govoril, nikogar ni poznal. Edino, da je imel opravka s fanti, prodajalci peciva, ki so pri njem kupovali in na svojih trstih, dobro rejenih osličkih raznašali pecivo po vaseh in ga prodajali ali še rajši zamenjali za jajca in drugo. Doli v mestu pa je imel stike samo z občno in oblastmi in je venomer plačeval globe, ker kakor zanašal ni hotel po zgledu drugih pekov peči in prodajati kruha po meri, ki jo je določala oblast, marveč je ravnal po svoje, kakor je vedel, znal in bil navajen. Potem pa so prišla suha in druga leta. Moka ni bila več tako poceni, drva še manj. Hoteli so večjega, bolj belega in bolj zapečenega kruha.

V mestu so odprli več novih, načrtno zgrajenih, pobejenih, velikih pekarn z bolj vmesnimi, bolj lepimi hlebi. Sleherni kmet in popotnik je tam kupoval. Oče se je bolj in bolj staral, sin pa nikakor ni hotel poprijeti za delo. Kar venomer bi mu bilo teknilo belo pecivo in mleko. Kdaj pa kdaj je šel tihotipat, vendar oklevaje in nejevoljno, ker je to bil težaven in nevaren opravke. Ko pa je bilo treba pekarne, nočela zapreti in se oče od starosti ni mogel več gibati, je sin prišel klati živino, kadar je pač nanesla priložnost. Klal pa ni na trgu in v pravih mesnicah, namreč po hišah, ulicah in najmanj po gostilnah. Oče je še nadalje ostal sam in mrk v pekarni. Kadar se je sin domislil in mu kaj prinesel, je jedel; ako ne, je ždel zavil v staro odejo, v vse močede odeje pa v oblaci, ki mu je ostalo iz prejšnjih časov. In kakor zanašal ni hotel pred pekarno, marveč za njo, v delavnico, kjer so svoje čase mešili testo, kurili krušno peč in kjer so bili kupci nekoč razsutega pepela. Pa tudi pekarna sama z železnimi okni in spuščeniimi zavesami, zgornj brez opeke in z že razredčeno streho je zljala hladna in osamljena.

Tako je to bilo leta in leta. V mestu so pozabili na obo. Se vedli niso več, ali je starec še živ. Sleherni je bil iznenaden, kadar je šel tod mimo in ga je spet videl posivelega od pepela za pekarne, v starih coklah in raztrganih hlačah, ki so se samo še v krupah držale na njem. Bil je suh, star in ves onemogel od samote. In tedaj so spet vedeli, da še venomer posedeva tam in čaka na sina, da bi mu kaj prinesel, kadar pač pride. Pa tudi za sina niso prav vedeli. V mesu ga že dolgo niso več videli. Mislili so, da se zagotovo klati po planinah in vaseh.

Neko jesen, ko se je megla zgoščevala in postajala rezekša, drevje črno in mokro, ko je deževalo podnevi in ponoči, otožno, enakomerno, osamljeno in curkoma, se zlivalo po strehah in dvoriščih in odhod odtekalo z odpadlim listjem in drugo smetljo po ulicah in jarkih in je voda rila in brazdala, kakor da izpira in ogolja zemljo, da bi jo pripravila za zimo in mráz—neko noč, bogve, katero uro, je sin prišel. Bilo je videti, da se tudi njemu po vaseh ni dobro godilo. Imel je gola kolena. Na bosih nogah glatle, raztrgane opanke. Skoraj goli trebuh je stiskal ogojen in kakor vrv tenak pas. Samo še lasje so bili tako mehki,

odražalo temno in toplo. Nad vsem pa se je višje in višje dvigalo sonce in sijalo.

Tam doli na hričku, kjer je bila izkopana jama s kolom, kjer ga bodo ustrelili, in odkoder se je tudi sonce dvigalo, se je začel zbirati pisani svet. In bolj ko se je bližala ura, bolj je bil svet pisan, bolj se je odonda slisalo vršje. Videti je bilo, kako so tamle iz mesta prihajali z vseh strani na tisti kraj. Videli pa si tudi, kako se je na poti, ki se vzpenja naravnost in široko tja gor, ta ali ona žena ali celo tudi možki, ki je šel z drugimi, izenadno izločili in se vrnili. Se zlasti ženske. Videli si jih, kako omahujejo, bolj ko se približujejo in vzpenjajo, in izenadno kakor da so blizu tega obsijanega, od ljudstva pisanega grčka začutili vonj bližnje smrti, streljanja, so se naglo plahim vzvikom obrnile in se vrnile. In kakor da se sramujejo te svoje slabosti, se niso vračale po isti poti, marveč zavile naokoli čez njive in polja in se skrivoma vračale v svoje ulice, se potajile v svoje hiše, drhte in se tresle od čudnih, težkih občutkov.

Pa tudi sami starejši možje, kar jih je bilo po glavnem trgu okoli občine in jetnišnice, kjer je bilo vse mirno in počasično in nered, tudi vzdolž te ravne široke ulice, po kateri je bilo treba iti, ob vseh hišnih durih, po klopih pred hišami in krčmami so skrivoma, da jih ne bi kdo videl, preplašeno zgrbljeni in radovedno sedeli in glave obračali tja-kaj, odkoder se mora pokazati voz. In ob slehernem šumu odonda so se trepetaje stresli, vstali in se zgrbljeni umikali za hišna vrata in se potajili, da ne bi nikogar videli.

"Že gredo!"

In so spet postali, gledali, čakali, dokler se niso prepričali, da šum in hrušč ni odonda, in so nekako z zgražanjem in nestrojno govorili: "Le kaj ga ne ubijejo, če ga že hočejo? Zakaj ga ženejo? Zakaj ne opravijo z njim tam na občini? In zakaj takole, da se zbira tolikšen svet!"

Pa so spet še nadalje ostali, sedeli, čakali, venomer obrnjeni tja proti oknu in gledali, kako se pred njimi gnetejo po ulici vedno večje in večje grude, se odmikajo, odhajajo in se vzpenjajo tja gor, kjer je jama in kol. Iznenada pa je vse zamrlo, onemelo. Zdjaci se je s hruščem in trščem pojavil voz. Preprost, širok, z lestvami. Z njega so se bleščale cevi pušk nad žandarskimi glavami, nad njimi zvezani možki, pri nogah pa posoda z močnato jedjo, bokal žganja in bokal vina, kar so mu pač prinesli za zadnji čas. "To je bil on. Sonce jih je obevalo visoko in široko in jih grelo. Konji so trzali. On, samo v spodnjicah in srcaji, ustne so mu gorele od strahu in groze, poskakoval je, kakor da se hoče vsega otresti, se prestrašeno obračal na vse strani in se tresel kakor šiba na vodi in obupano in jokaje vzvikal: "Lastnega očeta sem ubil, lastnega očeta! Oddi!"

In se je blazno in obupano trgal in žvenkljal z verigami, drhtel, venomer poskakoval in se obračal na vse strani, prosil in se opravičeval, nikakor se ni mogel od strahu ovesti in je vzklkal: "Očeta, lastnega očeta sem ubil... lastnega očeta!"

Ljudi je bilo groza, umikali so se, skrivali za hišne duri in ostajali tam, dokler ne pojde mimo on, voz, orožniki, vse to. Bolj so se bližali hričku in jami, bolj je bil njegov glas odonda mrtev, zaduščen. In že so ljudje nestrojno prisluskovali, kdaj se bo tam s hrička razlegel strel, kdaj se bo svet začel razhajati in se bo vse to že vendar končalo, da bo človek lahko mirno živeti, šel dalje po svojem delu in opravkih, se zlasti danes, ko je prisiljal tako lep, svež, topel dan. V resnici pa so ves ta dan, kakor da je praznik, prebili v tem, da so hodili iz krčme v krčmo, pristopali k tej in oni grudi in želeli zagotovo kaj zvedeti o dogodku, saj bo v grudi kak očividci, ki je bil tam gor na hričku in je vse tisto videl. In se sedaj hvali in na dolgo in široko pripoveduje, kako je vse bilo, kako se je držal, kaj je govoril, kako je padel, kako so ga zagrebi.

Kako se je izpod zemlje slisalo, da se še vedno živ obrača in govori:

"Očeta, lastnega očeta sem ubil."

IZ URADA Slovenskega ameriškega narodnega sveta

3424 W. 26th Street, Chicago 23, Ill.

Prispevki v pomoč Ameriškega slovenskega kongresu

Zbrani od delegatov slovenske sekcije 25. septembra 1948, ob priliki 4. zborovanja Ameriškega slovenskega kongresa v Chicago, Ill.

Darovali so:		
Podružnica 1. SANS, Detroit, Mich.	\$ 10.00	
" 2. " " " " " " " " " "	10.00	
" 3. " " " " " " " " " "	10.00	
" 25. " " " " " " " " " "	20.00	
" 54. " " " " " " " " " "	15.00	
" 56. " " " " " " " " " "	5.00	
Podružnica SANS, New York, N. Y.	5.00	
Društvo 1. SNPJ, Chicago, Ill.	15.00	
" 3. " " " " " " " " " "	10.00	
" 102. " " " " " " " " " "	15.00	
" 104. " " " " " " " " " "	5.00	
" 121. " " " " " " " " " "	10.00	
" 192. " " " " " " " " " "	5.00	
" 289. " " " " " " " " " "	10.00	
" 427. " " " " " " " " " "	20.00	
Federacija društev SNPJ za zapadno Penno	25.00	
Progressivne Slovenke, krožek št. 8, Milwaukee-West Allis, Wis.	5.00	
Progressivne Slovenke, krožek št. 9, Chicago, Ill.	10.00	
Progressivne Slovenke, krožek št. 10, Johnstown, Pa.	10.00	
Slovenski narodni dom, (John R.) Detroit, Mich.	25.00	
Zenski odtsek Slovenskega narodnega doma, Detroit, Mich.	10.00	
Skupna slovenska društva Velikega New Yorka	40.00	
Društvo štey 557 I. W. O., Brooklyn, N. Y.	5.00	
Prijatelji društva sv. Alojzija, Coneyaugh, Pa.	25.00	
Postojanka Amer. slovenskega kongresa, Johnstown, Pa.	25.00	
Klub Wallace for President, Johnstown, Pa.	10.00	
Elbin Kristan, Grand Haven, Mich.	10.00	
John Pollock, Cleveland, Ohio	5.00	
Jože Zakrajšek, Cleveland, Ohio	5.00	
Frank Japich, Chicago, Ill.	5.00	
Donald J. Lotnich, Chicago, Ill.	10.00	
Joseph Ohlak, Chicago, Ill.	5.00	
Louis Zorko, Chicago, Ill.	1.00	
Alojzija Barut, St. Louis, Mo.	5.00	
Ciril Medved, St. Louis, Mo.	3.00	
Theresa Speck, St. Louis, Mo.	5.00	
Mary Vidmar, Johnstown, Pa.	1.00	
Anton Zornik, Herminie, Pa.	2.00	
Slovenski ameriški narodni svet, Chicago, Ill.	100.00	
Ob isti priliki so delegati in delegatke darovali v spomin pokojnega Vincenta Cankarja vsoto \$28.55. Mesto cvetlice se je ta znesek izročil br. Johnu Pollocku za obrambo svobodnega tiska.		

Mirko G. Kuhel, gl. tajnik SANSa.

POTUJOČE ELEKTRARNE

so začeli delati v Ameriki že med drugo svetovno vojno in jih je kmalu v začetku izdelovanja naročila tudi Sovjetska zveza kar štirideset. Takšna potujoča elektrarna je nameščena na 10 železniških vagonih in proizva-ja lahko tudi 3000 kilovatov toka. Trdka Westinghouse gradi sedaj tri različne tipe takšnih premičnih elektrarn, ki dajejo lahko 5000, 3000 ali samo 1000 kilovatov toka. Posebno so se takšne potujoče elektrarne izkazale v času vojne. Sovjetski kapetan B. G. Prišepenko poroča, da so jih pripeljali čisto v zaledje fronte in po osmih urah je centrala že oddajala tok. V vagonih, ki jih obsega potujoča

električna centrala so vsteti seveda tudi vagoni s spalnicami za osebe, mehanično delavnico itd. Vagoni v najnovejših potujočih elektrarnah so dolgi po 15 metrov. Kot vir energije uporabljajo premoč. Kotlarna centrala sestoji iz dveh parnih kotlov, ki sta nameščena v dveh sosednjih vagonih. Kotla dajeta po 18 ton pare na uro pod pritiskom 46 atmosfer.

Prispevajte v obrambni sklad!

Vsi darovi za obrambo Enakopravnosti, Prosvete in Proletar-ka naj se pošiljajo na naslov: John Pollock, 2445 Lakeland Blvd., Euclid 23, Ohio. Br. Pollock je blaginjalni obrambnega sklada.

Pomembna zмага zavednih graditeljev silosa

Ljubljana.—Zmaga zavednih, pogumnih in požrtvovalnih graditeljev silosa na staybišču "Gradisa"—Ljubljana je ogromne važnosti. To je prva stavba v Jugoslaviji, ki se gradi po novem načinu: s pomirniimi opazi. Ko so se lotili dela, inženirji, tehniko in delavci niso imeli prav nobenih skusenj, prav nič niso vedeli kako bo stvar šla. Imeli so samo načrte, vse drugo pa jim je bilo neznano. Toda

ve. Preko zime so delo nadaljevali. Predvsem so pripravili gradbeni material in izvršili tesarska dela.

Silos bo opremljen, ko bo dograjen, z najmodernejšimi stroji tako, da bo delo v njem skoraj popolnoma mehanizirano. Avtomatične naprave bodo omogočale, da ga bosta vodila dva uslužbenca, skupno pa bo v njem zaposlenih največ 10 ljudi. Z avtomatičnimi napravami bodo

lotili so se vse naloge pogumno in se zavedali svoje velike odgovornosti. Z največjo pažnjo so dosegli zmago, ki jo danes občudujemo vsi inženirji in tehniko v Jugoslaviji in vsi tisti, ki so vsaj delno seznanjeni z novostjo.

Gradnja silosa se je začela lanske jesen, ko so izkopali temelje. Ze to delo je bilo težavno. Morali so izkopati 6500 m³ materiala. Ker so pri kopanju našli na ilovico, so morali temelje utrditi s piloti. Globoko v zemljo so zabili okoli 5000 pilotov, dolgih 8 m. Tako so si pokorili zemljo in pripravili za tega gradbenega velikan, ki je visok 44.20 metrov, solidno osno-

lahko žito čistili, oddelili zrna raznih kakovosti, ga vlačili ali pa zračili itd.

Razumljivo je, da je bil ves delovni kolektiv zadovoljen in vesel, ker je dosegel v čast V. kongresa tako pomembno zmago. Na skupnem sestanku so to zmago proslavili in obenem razglasili tudi uradni. Udarniški naslov so si s svojim preseganjem norme ter požrtvovalnim delom priborili: zidar Franc Mojštre, tesar Jože Anžur, tesar Jože Umek. Trinajst delavcev pa je bilo pohvaljenih in nagradjenih. Stavbišče si je priborilo tudi prehodno zastavico "Gradisa".

TRŽAŠKI PLANINCI IMAJO SVOJ DOM

Slovesna otvoritev planinske kočje slovenskega Planinskega društva v Trstu na sedlu Dolci pod Triglavom

Trst.—Ze dolgo časa je bila največja želja TPD, da bi tržaški planinci, ki jih nobena meja, s katero bi radi zapadni imperia-risti ločili Slovence Tržaškega ozemlja od bratov v svobodni Sloveniji, ne more odvrniti, da ne bi stalno obiskovali prelepe Julijske Alpe, imeli svoj dom pod vrhom Triglava.

Delovnemu odboru društva se je s pomočjo bratskega PD v Gorjah pri Bledu in s pomočjo planinskih organizacij vse Jugosla-vije posrečilo, da je dobila v upravo, kočjo na sedlu Dolcu (2120 m) pod Triglavom. Koča, ki so jo postavili tržaški planinci že leta 1930, je med vojno mnogo trpela in je bila zelo opustošena. S požrtvovalno vztrajnostjo se je spravilo PDT na delo in s pomočjo tovarišev iz Gorij so opravili vsa potrebna popravila, ki jih ni bilo malo in so bila zvezana s precejšnjimi izdatki. Treba je bilo napraviti nova okna, vrata, opremiti kuhinjo, spalnice in dnevno sobo. Toda ti naporu so bili kronani z uspehom. V nedeljo 15. avgusta je bila slovesna otvoritev kočje.

Ze v soboto večer so se zbrali na Dolcu povabljeni gostje, ki sta jih sprejela predsednik društva prof. Jelenc in gospodar Paylovič. Tu so bili delegatje Planinskega saveza Jugoslavije iz Beograda, saveza Hrvatske in Zagreba, Planinske zveze Slovenije iz Ljubljane, dalje zastopniki planinskih društev iz Ljubljane, Idrije, Bohinja in Gorij. Svojega zastopnika je poslal tudi Putnik iz Ljubljane, SHPZ iz Trsta, Tržaški slovenski in italijanski tisk in italijansko planinsko društvo iz Trsta CAT.

V nedeljo se ves dopoldan prihajalo od soske in saske strani nove skupine planincev. Posebno mnogo jih je prišlo iz Trsta in Ljubljane. Oni, ki so bili bolj zgodnji, ali so prišli že prejšnji večer, so stopili še na vrh, k Aljaževemu stolpu, do katerega je po Kuryjevi poti ali pa po normalni komaj 2 uri hoda od kočje ali malo čez.

Sivi oči Triglav ni vedno dobre volje in dostikrat se zgodi, da mu je glava zavita v meglo. Tudi to jutro je imel sivo gmoto okrog svojega čela, vendar se je ta že zgodaj razpršila, da se je pokazal v vsej svoji vedrini in nudil planincem lep razgled po svobodni Sloveniji, preko Blejskega jezera, ki je blestelo pod gorami kot veliko okno, dalje preko gorenske ravnine do Šmarne gore, za katero se je sramežljivo skrivala bela Ljubljana. Bolj proti jugu se je odvijal iz megle notranjski Snežnik in preko gora onstran Soče se je dramila iz spanja Furianska nižina. Na zapadu in bolj proti severu se je mimo Jalovca in Mangarta odpiral pogled na Montaz Špik na Kanalsko in Ziljsko dolino in na Korosko pa do Dobroče, za katerim so se belile Visoke Ture.

Okrog pol dne je bila kočja na Dolcu pretesna za številne izlet-nike in tudi okrog nje je bilo vse živo. Točno opoldne je bila otvoritev preprosta in enostavna, a v pristnem okolju prisrčnega planinskega bratstva.

Podpredsednik TPD tov. Švab Milan je v nekaj besedah nagovoril številne goste in prijatelje, ki so se zbrali na pobočju zraven doma, in podal besedo tov. Jelencu, ki je v kratkem nagovoru orisal vso borbo za Triglav in spletke nemških in italijanskih osvajačev, ki so vedno krtili slovenskemu ljudstvu lastninsko pravico do Zlatorogovega kraljestva. Sedaj je Triglav naš last slovenskih državl-janov, lovcov in planincev. Tržaški planinci, ki so od nekdaj ljubili Julijske Alpe in Triglavsko pogorje, bodo imeli v obnovljeni koči svoj dom, kjer se bodo shajali s planinci Slovenije in vse Jugoslavije.

V imenu Planinske zveze Slovenije iz Ljubljane je govoril tov. Kosir, ki je prinesel pozdrave od predsednika LRS tov. Markina. Za njim je govoril predstavnik Planinskega saveza Jugoslavije, ki je izrazil željo, da bi se mogli združiti v svo- bodni domovini okrog Triglava tudi tisti Slovenci, ki živijo na neosvobodjenem ozemlju onstran

krivičnih meja. Delegat PD Gorje je omenil, da je naloga starejših planincev ta, da zbu-jajo in krepijo v mladini ljubezen do naših gora, da bo imela mladina planinske domove ne samo po gorah, ampak da jih bo nosila tudi v svojih srcih.

Na to so pozdravili zbrane planince že zastopniki PD Ljubl-jana, Bohinj, Postojna, Jeseni-ce, Kranj in Idrija, kovinarji z Jesenice in zastopnik demokra-tičnih Italijanov iz Trsta, ki je pozdravil v italijanskem.

Za zaključek je planinski har-monikar zaigral himno "Hej Slo-vani", ki so jo peli vsi planinci in končali z vzlikanjem tov. Titu in Stalinu.

Po končani slovesnosti so si razgledali novi dom tudi zamud-niki. V priložju je prostorna dnevna soba s štirimi mizami, okrašena s slovensko in tržaško zastavo ter preprostim planin-skim grbom napravljenim iz ple-zalnih vrvi in cepinov. Poleg nje je kuhinja, v kateri skrbita dve brhki Gorjanki za telesni blagor planinskih gostov.

V prvem nadstropju imamo pet spalnic, v katerih je po šest ležišč, razvrščenih po mornar-skem sistemu, po tri ena nad drugo. V drugem nadstropju je še pet prostorov, v katerih so deloma posamezna in deloma skupna ležišča. Sedaj je v spal-nicah 40 postelj, medtem ko bo na skupnih ležiščih prostora za nadaljnjih 30 do 40 planincev.

Tako so postale želje tržaških planincev po domu na Triglavu resnice. Prepričani smo, da bodo obiskovali ta dom v vedno večjem številu, navezali v njem prijateljske stike s planinci on-stran meje in ertali v svobodnem Zlatorogovem kraljestvu novih moči za borbo, dokler ne bo tudi pri nas v Trstu zavladal duh tega kraljestva, duh svobode.

M. I.

Relifni paketi

Vprašanje: Po radiu sem čul, da je znizana poštna pristojbina na pakete, ki gredo v določene evropske dežele. Radijsko poro-čilo pa ni navedlo sedanje pri-stojbine, niti dežel, za katere se je isto znizalo. Ali mi morete dati polne podatke glede tega?

Odgovor: Od 6. julija letos je bila poštna pristojbina na relif-ne pakete znizana za štiri cente na funtu za sledeče dežele: Av-strija, Belgija, Kina, Francija, Velika Britanija in severna Ir-ska, Grčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska ter anglo-ameriško-francoska cona Nemčije in Trst. Relifni paket mora biti na vid-nem mestu označen z različno napisano izjavo: "USA Gift Package". Darilni paket sme vsebovati nekvartilna živila, ob-leko, obutev, blago za obleko in unije za čevlje, kot tudi zdra-vilne, higijske in podobne do-mače in hišne potrebščine. Mi-la, masloč, masla, olja itd. se ne sme dati v paket za več ko do pet dolarjev vrednosti. Ako želi-te več informacij glede tega, jih lahko dobite pri vašem naj-blížjem poštnem uradu.

(Common Council)

DANCE FOR YOUNG AND OLD

Do you like to dance the schottische, the polkas, the mazurka and other old time steps. If so, you'll enjoy the OLD TIME dancing parties every Wednesday night at the famous Trianon ballroom.

Old Time dancing is a week-ly feature at this south side ball-room where music is being fur-nished by the country's best Old Time dance orchestras.

The young folks, as well as the older men and women, are taking part in these every Wed-nesday night dancing sessions—and are having the time of their lives each week.

Music for the Old Time dance on Wednesday, October 27 will be furnished by Lawrence Du-chow and his Red Ravens. On Wednesday, November 3 it will be music by Kenny Hofer and his Mid-Westerners.

The Trianon is located on Cot-tage Grove avenue at 62nd St. and can be reached by surface lines, elevated and bus.

Tihožitja in pejsaži - Novele

MIŠKO KRANJEC — Z DOVOLJENJEM AVTORJA

(Nadaljevanje)

Tako je storil tudi novi spremljevalec. Odvedel jih je k neki hiši na velik vrt, kjer so otroci pod jablan složili svoje culice, posedli, spremljevalec pa, ko jim je naročil kakor vsi prejšnji, je odšel nekam v vas. Kakor hitro so bili otroci sami, so takoj presodili vse jablane in že je ta in oni lezel med vejle po sadje. Nekateri so se pripravili s predrežji, da tega ne smejo, drugi pa so se pripravili, ali so jabolka že dobra ali ne in kako se imenujejo.

"Naš ata," je rekel Tine, ki se je ob vsaki pritiki skliceval na svojega v internacijo odpeljane očeta, "je vedno rekel, da so ob tem času že vsa jabolka dobra."

"Ob kakšnem času to misliš?" je vprašala Micka, ki je bila jezna, ker ni nič pomagalo njeno opominjanje, da ne smejo na tujem vrtu klatiti jabolk.

"No, o Veliki Gospojnici," je odvrnil Tone.

"Velika Gospojnica bo šele čez tri tedne," je rekla Franca, ki je prehitela Micko in ki je vse stvari najbolje vedela. "Torej jabolka zdaj še niso dobra. Sploh pa so taka zrela šele za dva meseca. Pri nas imamo prav takšno jablan. Obirali smo z nje šele oktobra."

"Že vem, vaša niso prav taka. Samo podobna."

"Kako veš, ali si bil kdaj pri nas?"

"Vem, da niso, ker potem bi jih prej obirali, kakor mi zdaj te." Kljub temu prepri, ali smejo ali ne, so jedli jabolka, tembolj, ker je bila nezgodna vročina, oni pa željni in tudi . . . željni.

Potem je nastal nov prepri, ker sta se debeloglavi Anza in zviti Mirko odpravljala vsak na svojo pot, v vas. Anza je izkoristil vsako priložnost in z otroki barantal za najrazličnejše drobnarije, ki jih je potem drugim razkazoval, vedno pripominjajoč zadovoljno: "To nam doma zelo prav pride." Mirko so sumili, da krade, zakaj kako bi sicer mogel kjer koli dobiti tako koristne stvari, kakor jih je znal z vseh strani. Ta je takisto modro pripominjal: "Vem, da so nam doma vse raznesli in pokradli, pa človek ne bo imel kaj v roke vzeti."

Drugi so nekoliko zavistno gledali oba tovariša, ki sta si toliko vsega spravljala, dasi so tudi sami že nabrali dokaj malenkosti. Vsi so mislili na dom, na tisti dom, ki so ga Švabi požgali in ki je zdaj tako prazen in ki ga bo treba na novo postaviti in na novo urediti. Vsi so podzvestno čutili, da bodo morali vse to napraviti sami.

Ko sta se torej Mirko in Anza ukradla drugim, so se tudi ti drug za drugim izgubljali med hišami, dokler naposled nista samo sestri Anica in Jožica ostali pri kupu culic in jih čuvali, čeprav jim ni nihče naročil.

Tedaj je opirajoč se na palico prišel mimo starec, se oziral skozi late na vrt in se naposled ustavil, ko je zagledal kup culic in otroka pri njih. Gledal je culice, potem spet otroka, dokler ni naposled vprašal Anico:

"Čigavo pa je to?"

"Naše," je odvrnila Anica. Potem je na njegovo vprašanje, kdo in kaj so, najprej pojasnila, da so jih lani Švabi odpeljali v Nemčijo, da se zdaj vračajo domov, kjer pa imajo vse požgano in izpropano. Njune starše so pobili, drugim pa so jih odpeljali, ne da bi zdaj vedeli za nje. Povedala je še, da je bilo v Nemčiji zelo slabo, to zdaj pa je že kar dobro. Da so že blizu doma, a da ne ve, kako bodo živeli. Ko je povprašal po drugih otrocih, je povedala, da so se razkropili. Šli da so gledat, kako je, pa tudi, če bi kje kaj našli. Doma tako in tako ne bodo nič našli in prav pride vse, kar človek kje najde. Kaj na primer? Je vprašal. Vse, je rekla. Pokazala je svojo in Jožičino culico. Tam je imela nožič, staro dilet, skatlo, ki bo po njenem za vse dobra, naprtnik, par toplih sicer zakrpanih, a še vedno dobrih nogavic in še mnogo drugega. Ampak, je rekla, da potrebujejo še strašno mnogo.

go. Nimajo krave, ne svinje, ni kokoši pri hiši, skratka ničesar ni. Kdo bo skrbel za vse to, je vprašal starec. Ona sama, je rekla, in Jožica ji bo pomagala. Tedaj je mož dejal:

"Pojdite z menoj." Ker je rekla, da mora paziti na te culice, je starec domačim naročil, naj oni malo pogledajo, na kar sta otroka šla z njim po vasi. V kmečki hiši, kjer je otrokoma zdelo tako domača in prijazna, ju je posadil za mizo in jima postregel. Medtem je snemal s sten podobe domačih, ki jih je imel okrašene z umetnimi rožami in razlagal: ta mož in žena sta mrtva, ustrčili so ju. On je bil njegov sin, ona snaha. Dva sinova na drugi podobi sta bila pri partizanih, hči, ki sedi med njima na tej podobi, je bolničarka, seveda tudi pri partizanih. Za dekle je izvedel, da je še živa, fanta vnuka pa se še nista oglasila, čeprav so se oglasili že vsi, ki so živeli. Čaka jih, če se kateri vrne. Da je preveč sam, je povedal otrokoma. Tedaj je Anica rekla:

"Pojdite z nama. Bomo že kako živeli, samo hišo postavimo." Nasmehnil se je bridko. Da pride kasneje, je obljubil, ako se nihče njegovih ne vrne. Potem je vprašal Jožico:

"Ali bi imela ovčjo?" Jožica, ki se je kar dobro založila in se ji je zdaj dremuckalo, je vprašala:

"Iz česa pa je?" Sprva ni razumel, potem se je pa nasmehnil, ker je vedel, da misli na ovco za igračkino.

"Živa je," je dejal, "taka, za gospodarstvo. Rekli sta, da si boste uredili dom, pa sem mislil, da bi vama prav prišla." Anica in Jožica sta se spogledali in oči so jima začarele. Privezal je ovco na vrstico in jo dal Jožici, da jo žene, Anici pa je naložil v torbo jedi za druge otroke.

"Če se vaši ne vrnejo," je rekla Anica, ko sta se poslavljali in se mu zahvaljevali, "pridite k nama. Pri nas je lepo. Bomo že kako živeli, samo da si malo opomoremo. V začetku bo bolj težko. Drugo leto pa bo že šlo."

"Če se moji ne vrnejo," je odgovarjal starec, pa pridem . . ."

Ko sta se Anica in Jožica vrnili na vrt, so že bili vsi zbrani. Pregledovali in ocenjevali so, kar so dobili ali pribarantali za svojo dom. Sprva niti verjeti niso, da Jožica res vodi svojo ovco, šele nato so strmeli. Rahla zavist se je nenadoma dvignila v njih srcih, zakaj vsi so čutili, da z ovci že lahko začne življenje znova. Ko so si ogledali ovco, so se počasi pomirjali in naposled je Cenko dejal:

"Nič, tudi mačka je potrebna pri hiši," in je pogledal mlado muco, ki si jo je bil sprositi pri nekem kmetu. Vsi so prikimali, da je res tako, na kar je Jože lahko prav mirno pohvalil svojega za ped velikega peska:

"Tudi brez psa ne moreš biti pri hiši." Tončka, ki je dobila jarico in petelinčka, je nato kot gospodinja pomoderovala:

"K božiču, mislim, bo že znesla jajčka. Drugo leto pa bomo imeli že polno piščancev. Kar dvajset jih bom podložila. Ako jih ostane kakih šestnajst, bo kar lepo."—Vsak je imel kaj, da je pohvalil, tembolj, ker jim je ovca male Jožice še vedno brodira po glavi. Ko so naslednji dan krenili naprej, je nekdo dejal:

"Škoda, da bomo tako hitro doma, spotoma bi še marsikaj nabrali." Prvi frenutek se jim je zdelo, da je res tako, dokler Franca ni dejala:

"Nič, konec koncev pa je doma najlepše in potrebno je, da smo čimprej tam, ko je prav gotovo vse zanemarjeno. Toliko dela me čaka, da ne vem, česa bi se najprej lotila." Zdaj se je vsem zdelo, da je to res. Nenadoma se je v vseh spet zbudilo tisto vroče domotožje, ki jih je spremljalo po vsej poti in ki jih je priganjalo, da bi kar poleteli domov, da bi čim prej zagledali kraje, v katerih so vzrasli in ki so jim bili tako dragi.

(Dalje prihodnjič)

"In kdo je ta čas preživljal otroke?"

Zdaj se je spet oglasila mati: "Jaz sem jih preživljala. Občina mi je nekaj pomagala, da smo se pretolkli. Hudo je bilo, hudo, toda zdaj ni nič boljše . . ."

Tedaj se je morilka svojega moža dvignila s praga. V njenih očeh ni bilo nikakega kesanja in tudi nobene žalosti, vse na njej je bilo mrtvo in toplo, je tisti vrst je še blestel v rahlem drgetu njenega ženskega poslanstva. Okrog nje se je zgrnilo vseh petero otrok.

Zapustil sem bajto s tako glavno, kakor bi se napil najhujše žarnice. Kakor žgoče zbudila je sem čutil na sebi sedem parov oči vseh teh herojev človeške tragike in usode brezovskega boja za življenje. Spomin na toliko opevano kmečko idilo, na zadovoljstvo in lepoto dolenske zemlje me je pekel ko grenki zasmeh.

Brezovec ima dvajset bajt, v katerih živi nad sto velikih junakov, ki jih nihče ne opeva, ki jih nikjer ne poznajo in katerim si nihče ne upa pogledati v oči. Njihova kri, ki vre na tej zakleti krtni, pa voha dan tistega velikega vstajenja, ko se bodo razrušile te bajte, te priče stoletnega prekletstva in suženjstva.

Brezovec je drugače miren, čez dan prazen in sumljivo tih; premalo je vina, da bi njegovi prebivalci bili okajeni, kakor je po vinorodnih krajih sicer šega, premalo je kruha, da bi mogel kdo na glas dajati duška svoji objestnosti; ker ni živine, da bi jo otroci gonili na pašo in tam vriskali, zato je Brezovec čez dan sumljivo tih. Glasovi silijo do njega le od drugod.

Toda če bi kdo mislil, da je Brezovec zategadelj primeren kraj za miren jutranji počitek, bi se bridko motil, čeprav bi hotel od tistega kroga zavezanih oči in bi vsega tega, kar mu Brezovec nudi, ne videl ali ne hotel videti.

Že koj drugo delavniško jutro po mojem prihodu me je iz spanja prebudila vojska mladičev. Bil je čas mlačve in po vseh gumnih po Lakenih, na Svetem vrhu so se oglašali cepci. Romantične duše naših meščanov, ki vidijo na deželi le idilo, bi se morda rad tem pojavom na moč navedevale, češ presrečno ljudstvo, ki se lahko živi v taki idilični odmaknjenosti. Tudi naši častilci aktivnosti dolenskega kmečkega gospodarstva bi ob tem prizoru morda prišli na svoj račun.

Pri tu vladajočih socialnih razmerah utegnejo ti poslednji sicer imeti nekoliko prav. V okoliših morebiti kakih sto gospodarstev sta le dve ročni mlitnici. Vsa druga gospodarstva, tudi večja, uporabljajo cepce. In zato dneve in tedne na Brezovcu odmeva pokanje tega starinskega orodja. Kaj bi počela ta armada bajtarjev in dninarjev, ako bi prodira mlitnica tudi v te kraje? Med mlačvo se vsaj najedo kruha in napijejo vina.

Cepci, ki je drugod simbol zaostalosti, je v teh krajih simbol aktivnosti kmečkega gospodarstva.

Šiman je imel kravo, ki je bila jalova. Gonil jo je že k vsem bikom od Mokronoga do Škocijana, toda krava je ostala jalova, kakor je bila. Potem jo je začel goniti na sejmo po bližnji in daljni okolici, toda povsod brez uspeha. Nikjer ni našel kupca. Konec avgusta je bil semenj v Škocijanu. Šiman se je zmerom tolažil:

"Če je nikjer ne prodam, jo bom v Škocijanu."

In tako je krava res dočakala škocijanski semenj.

Lepega jutra sva se s Šimanom napotila s kravo na sejmo. Če hočeš spoznati dolensko ljudstvo, moraš na njegovo božje poti in na njegove sejme. Na božji poti sem že bil, zato nisem hotel zamuditi priložnosti in sem šel na ta veliki sejmo.

Šiman je gnal kravo na otvezi, jaz pa sem jo zadaj priganjal s palico. Mnogo truda me to ni veljalo, ker je krava že bila vajena sejmov in trdih cest in je rada šla. Šiman je vzel s seboj tudi svojo mlajšo hčerko, dvanaestletno deklico. Pri Šimanu so namreč doma napravili sklep, da bo deklica dobila nove čevlje, če se posreči kravo spraviti v denar. Zato je šla deklica bosa z nami; bosa zato, ker čevljev sploh ni imela.

Hoja po dve uri dolgi globači Lakencem v rosnem poletnem jutru je bila zame pravi užitek. Razmeroma lepo, zložno cesto vse čas spremlja voda Lakenca, ki žene mlino in žage in napaja loge in travnike. Kar je ravniškega polja, je masno in rodovitno. Vsako toliko prideš mimo močvirne obcestne domačije, kjer se takoj opazi, da je tu nekaj bogastva doma. Sicer pa tudi na tej poti zadevaš na zaostlost kmečkega gospodarstva, nikjer nisem videl niti ene vodne naprave, ki bi kmetijam, raztresenim nad globačo, gonila domače stroje, kakor je tega po Koroškem ob takih vodah vse polno. Povsod so odmevali le cepci.

Užitek pa sem imel le jaz; Šiman je vso pot zamišljeno molčal, govoril je le takrat, če sem ga kaj vprašal. Mučilo so ga druge, gospodarske skrbi: če bo spravil kravo v denar, kako bo kupil drugo kravo in koliko mu bo ostalo čistega. Deklica je imela tudi svoje skrbi, če bo res dobila čevlje.

Do Škocijana so ob cesti tri gostilne. Že pri prvi, pri Dolinški v Spodnjem Lakencu je na visokem kolu pred hišo visel očičen koštrun. Iz hiše je dišalo po parjeni drobovini.

"Ajmoht bo," je dejal Šiman na moje vprašanje, kaj ta razstava pomeni.

Pri Činkoletu, uro hoda dalje, sta pred hišo visela koštrun in prašič. Tu ne bo le ajmohta, temveč tudi pečenka. Pri Peršetu na Zburah je bilo kakor pri Činkoletu. Nazaj grede torej ne bomo stradali.

Že pri Dolinški so se nekateri sejmarji, ki jih je bila polna vsa dolga pot, zanimali za kravo.

"Šiman, ali je breja?" so ga spraševali.

Šiman se je najprej počohal za kosmatim tilnikom, pogledal po strani name in mirno rekel:

"Breja, seveda . . ."

"Kdaj pa si jo gnal?"

"Pred tremi meseci sem jo gnal, potem pa se ni več pojavila."

Sejmar je šel okrog krave, jo potipal pod rebri, nato pa nevarno zmajal z glavno in se ukanil z lokavim nasmehom na obrazu.

Šiman je takoj udaril po njem:

"Tako je, kakor sem ti rekel, krava je bila pri biku . . ."

Pri Činkoletu ga je drugi sejmar vprašal, koliko kravo ceni.

"Tri jurje in pol," je odgovoril Šiman.

Sejmar ni več spraševal in se je takoj odstranil.

"Slabo kaže, oče," sem odgovoril Šimnu, ker je pol ure niso spregovorila besedice.

Šiman pa se mi je nasmehnil:

"Čakajte, da prideva v Škocijan, tam kupcev kar mrigoli."

Proti dolini Radulje, kamor se Lakenci izteka, se prične doli-

na širiti. Desno in levo se začnejo razprostirati lepa polja. Nad vasjo Zbure se prikazuje razvaline gradu istega imena. Čudim se, da je mogla propasti graščina sredi tako lepe ravnice. Razvalina še ni videti stara. Tu postane Šiman naenkrat zgovornejši.

"Tam proti Šmarjeti stoji grad Klevevž. Zbure so bile last klevčevskega gradu. Vse polje, ki je pripadalo Zburam, je prišlo pod agrarno reformo. Tu so se kmetje dobro odrezali. Pogledajte, kakšno polje . . ."

Poznalo se mu je, da ga ob pogledu na to polje kar skelijo oči. Kako bi ga tudi ne ob spominu na njegove krnine okrog domače bajte. Potem se je spet zatopil v svoje sejmarske skrbi.

Medtem smo prišli že v dolino Radulje in se bližali cilju. Prikazovala so se lepša polja in tudi vasi so bile videti bogatejšje. Toda travniki so bili vsi nekam čudno sivorjavi. Šiman mi je razložil, da je to od povodnji, ki nastopi ob vsakem večjem nalivu. Krka je le še kakih deset kilometrov oddaljena, zato se temu ni čuditi. Radulja dela od lepi dolini neverjetne ovinkve, zato ne more odtekat. Že sama struga uniči mnogo lepega sveta. Spet dokaz več, da je javna uprava bila Dolinški mačeha.

Nad cesto se je videlo lepo polje, obdelano z večjo roko. Siroka ploskev samih njiv brez tistih mej in parcel, ki režejo kmečka polja. Šiman ve vse. Zato ga pobaram, čigavo je to polje.

"Farovško," mi pravi in takoj razlaga dalje: "Škocijanska farova je velika; ima dvanajst podružnic in škocijanski fajmošter je velik gospod. To še ni nič, kar vidite tukaj. Škocijanski farovž ima tam pri Krki travnik, ki da trideset voz sena in ki ga še noben škocijanski fajmošter nikoli videl ni . . ."

Zmerom ista pesem: kadar začne molčeči Šiman govoriti o polju, ne more zlepa nehati. Škocijan.

(Dalje prihodnjič.)

"PROLETAREC"

Socialistično-delavski tednik Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku.

Stane \$3 za celo, \$1.75 za pol. \$1 za četrt leta.

NAROČITE SI GA!

Naslov:

PROLETAREC

2301 South Lawndale Avenue

CHICAGO 23, ILL.

Listnica uredništva

Ker poštni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo priredbe svojih društev ali drugih organizacij, ali pa kako drugo akcijo za zbiranje denarja, naj v svojih poročilih ne omenjajo srečali ali srečanja, kakor tudi ne kartnih ali tombulskih zabav, ako je znano določena vstopnina. Poštna uprava zahteva od nas, da more vse tako oglašanje iz lista. Prosimo, držite se tega.

Every WEDNESDAY-

OLD TIME Dancing

Come and join the fun for
CIRCLE TWO STEPS - OLD TIME WALTZES
POLKAS - SCHOTTISCHE - MAZURKA
MIXERS and other old time dances!
DANCING 8:30 to 12:30

WEDNESDAY OCT 21
MUSIC BY
AND HIS
LAWRENCE DUCHOW RED RAVENS

Admission \$1.00 per person (TAX INCLD)

TRIANTON
COTTAGE GROVE AT 6800
Convenient to Surface Lines - Elevated & Bus - SPECIAL PARKING SPACE

"PROSVETA"

2657 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem

V slučaju, da je od strani upravnštva kakšna pomena, nas takoj obvestite, da se leta popravil Z bratskim pozdravom
ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrst. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolice je \$2.50
1 tednik in . . . 6.00	1 tednik in . . . 6.00
2 tednika in . . . 5.00	2 tednika in . . . 7.10
3 tednika in . . . 4.40	3 tednika in . . . 5.00
4 tednika in . . . 3.50	4 tednika in . . . 4.70
5 tednikov in . . . 2.50	5 tednikov in . . . 2.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.50
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebne voste denarja ali Money Order v klupu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastnina.

Prištetje se sme le ene člane in družino, ki to dovoljuje in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištet, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član in dotična družina, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnštvo lista, in obenem doplačati dotično vosto listu Prosveto. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnštvo znižati datum za to vosto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.
PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošljite naročnino za list Prosveto vosto \$

1) Ime Čl. družine št.

Naslov

Ustavite tednik in ga priložite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2) Čl. družine št.

3) Čl. družine št.

4) Čl. družine št.

5) Čl. družine št.

Mesto Družina

Nov naročnik Star naročnik

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

OD KOTELJ DO BELIH VOD

Preživov Voranc

(Nadaljevanje)

"Bila sem prepričana, da nas bo vseh konec, če se kaj ne zgodi. Večkrat sem se mislila, da bi se končala. Toda s tem bi rešila le sama sebe, saj bi otroci in mati še ostali v njegovih rokah. Morala bi prej pobiti otroke in mater. Tega pa nisem mogla, zato sem začela misliti, kako bi se njega znebila. Neke nedelje popoldan je bil mož do bre volje, ker je nekje dobil par kovačev. Povabil je mene in mater k Butku v Srednji Lakenc na liter vina. Ostali smo dolgo v noč, peli in plesali. Mož se ga je hitro nalezel, ker se je takoj, brž ko je bil pijan, sprl, so ga postavili pred vrata. Bilo je že proti polnoči, ko smo se vračali domov. Prav dobro se že spominjam lepe in jasne mesečne noči. Mesec je zarel tako močno, da nobena zvezda ni mogla blesteti. Mož, pijan in razsrdjen, so ga takoj spravili nad mater. Vso pot jo je pretepal,

ko pa sem jo začela braniti z rokami, ker vse prošnje niso pomagale, se je spravil še nadme; pretepal naju je, da sva bili vsi krvavi. Prišli smo do onegale roba, kjer je spet dobil mater podobe in jo tako zdelaval, da je bila še na pol mrtva. Če bi mu ne bila izvila noža iz rok, bi jo bil gotovo zaklal. Nehal je šele, ko je ves obnemogel obležal na zemlji. Z materjo sva sami odšli domov. Ko sva prišli do bajte, sem zagledala sekiro, ki je tičala v tla. In tedaj sem se odločila.

"Mati," sem rekla, "nocoj bom storila konec."

"Napravi, kakor se ti zdi, tako ne more iti več dalje," mi je odgovorila mati.

Izdrta sem sekiro iz tla in odšla po bregu do mesta, kjer je obležal mož. Ležal je z obrnjenimi rokami in z razpetimi rokami, kakor bi bil križan.

Glavo je imel stegneno daleč od ramen, da se je dobro razločil njegov dolgi, suhi vrat. Lu na je sijala tako jasno, da se je vse silno dobro razločilo. Malo sem postala pred njim, potem pa sem si rekla: "Naj se zgodi v božjem imenu, kar se mora zgoditi."

Dvignila sem sekiro ter zamahnila po stegnjenem vratu. Mahnila sem menda trikrat in ko sem videla, da so mu roke jele grabiti po zemlji in se je truplo skrcilo, glava pa nepremično obležala, kjer je bila, sem vedela, da se ne drži več trupla, da je stvar končana, in sem odšla. Ko sem stopila v bajto, sem rekla materi: "Zdaj je že, kar je . . ."

Potem sem odšla v Mokronog in povedala vse tako, kakor sem zdaj vam povedala . . ."

Vdova je umolknila in šele zdaj se je ozrla vame z negotovim, nekako prosečim pogledom.

"In potem ste dobili pet let," sem rekel, ker sem moral nekaj reči, boječ se, da bi mi z moj molk tolmacili kot obsodbo.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ.

DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo